

ВІДГУК

офіційного опонента

*доктора економічних наук, професора Штулер Ірини Юріївни,
першого проректора ВНЗ «Національна академія управління»
на дисертаційну роботу Пилявського Юлія Миколайовича
на тему «Розвиток ринкової економіки в Україні в контексті ідей
лібертаріанства», на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
зі спеціальності 051 «Економіка»*

1.Актуальність обраної теми та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами.

Сьогодні, в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, фінансових і економічних криз, кожна країна шукає шляхи такого розвитку, які здатні підвищити її конкурентоспроможність у світовій економіці. Серед першочергових завдань є й такі, які стосуються покращення показників розвитку соціально-економічної сфери, створення комфортних умов для добробуту населення, мінімізація антропогенного впливу на навколишнє середовище. Забезпечити виконання таких завдань можливо в умовах цілеспрямованого розвитку ринкової економіки, а також активної підприємницької діяльності в усіх секторах та галузях, які забезпечують життєдіяльність базуючись на елементах та принципах вільного ринку – лібертаріанства.

Визначення траєкторії розвитку національної економіки є актуальною проблемою для України, що підтверджується законодавчими документами – Національною економічною стратегією, Стратегією Сталого розвитку України, Державною стратегією регіонального розвитку тощо.

Проблема розвитку ринкової економіки країни та регіонів не є якісно новою для науки і практики, особливо з урахуванням концепції сталого розвитку та ідей лібертаріанства. Визнаючи значний вклад вчених у вирішення проблеми, слід зазначити, що ракурс її дослідження з точки зору відкритості та економічної свободи ринку як характеристики є достатньо прогресивним, оскільки таке становище є визначальним щодо сучасних соціально-економічних, виробничих, науково-технічних та суспільних процесів. Від оволодіння механізмами фінансової стабілізації, роздержавлення і

демонополізації економіки залежить подальша траєкторія руху України – в напрямі входження до числа розвинених країн, чи знаходження на узбіччі економічного, науково-технічного та соціального прогресу. Враховуючи зазначене вище, наукове дослідження Ю.М.Пилявського, в якому з теоретичної, методичної та прикладної точок зору вирішено питання щодо сутності поняття «економічна свобода» та її ролі в суспільних відносинах і можуть слугувати основою для подальшого дослідження цього феномену та філософії лібертаріанства в економічній науці є актуальним і своєчасним.

На актуальність дослідження вказує й його зв'язок з регіональними програмами та планами, а також відповідність обраної тематики плану науково-дослідних робіт кафедри економіки та підприємництва ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за темою: «Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства в умовах євроінтеграції», номер державної реєстрації 0119U101945, в межах якої автором поглиблені теоретичні основи сутності та складу організаційно-економічного потенціалу стратегічного розвитку країни та окреслені механізми його впровадження..

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність.

Загальний аналіз змісту дисертації свідчить, що дослідження являє собою самостійно виконану аргументовану, комплексну роботу, яка має високий науково-теоретичний та прикладний рівень. Вдала структурна побудова дисертації свідчить про науково вивірений підхід до вирішення поставлених завдань і досягнення мети. Сформульовані у дисертації мета і завдання дослідження (с. 10), їх постановка та послідовність виконання дозволили отримати нові наукові результати. Об'єкт та предмет дослідження відповідають вимогам та дозволяють всебічно проаналізувати поставлену проблему (с. 11). У ході проведеного дослідження Ю.М.Пилявським, відповідно означеним об'єкту та предмету, сформульовано ряд теоретичних положень, удосконалено науково-методичні підходи, розроблено науково-прикладні рекомендації щодо визначення пріоритетних напрямів економічних реформ в Україні як шлях розбудови ринкової економіки (с. 23-25).

Дисертаційна робота виконана на достатньо високому науковому рівні. Зміст дисертаційної роботи Ю.М.Пилявського свідчить про ґрунтовний аналіз як законодавчої бази, наукових напрацювань, так і зарубіжного й вітчизняного

досвіду з предмету дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження виступили фундаментальні положення економічної теорії, зокрема представники німецької історичної школи, неоліберальної думки тощо, а за методологічний апарат дослідження обрано сукупність методів і підходів, що дозволило забезпечити концептуальну єдність дослідження. При виконанні роботи використано джерела фактичного матеріалу, якими виступили статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної фіскальної служби України, Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України та інші.

Сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації (с. 16-63, 73-131, 146-192) є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження та отримані із використанням сучасних наукових підходів і загальноприйнятих в економічній науці методів, таких як компаративний аналіз, історичний підхід, системний і структурний методи, індукція та дедукція, порівняльний та факторний методи, методи наукового абстрагування, аналіз і синтез, аксіологічний підхід. Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів дослідження також забезпечено використанням значного обсягу літературних джерел – 252 найменування (с. 67-72, 136-145, 195-200).

Одержані наукові та практичні результати підтверджено апробацією на конференціях, позитивним досвідом практичного впровадження, публікаціями у відкритому друку.

3. Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх наукова новизна.

У дисертації Ю.М.Пилявського отримані нові наукові результати, які в сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему економічної свободи як детермінанта сталого демократичного соціально-економічного розвитку. На особливу увагу та підтримку заслуговують такі пропозиції і висновки здобувача:

- розкрито сутність та особливості концепції економічної свободи, яка поглиблює теоретико-методологічне уявлення про структурно-функціональну модель економічної свободи, що допоможе на практиці в формуванні й вдосконаленні механізмів реалізації економічної свободи, спрямованих на демократичний розвиток суспільства, проведення приватизації, державну

політику сприяння розвитку вітчизняного виробництва, економічні та інституційні реформи, відкритість економіки (рис.1., с. 34);

- удосконалено визначення економічної свободи, як економічної категорії, згідно якому: економічна свобода представляє собою поведінку і сукупність мотивів дії господарюючих суб'єктів; формами прояву економічної свободи є самостійний вибір будь-яких видів діяльності суб'єктами ринку (виробниками і споживачами); інструментами забезпечення економічної свободи є інститут приватної власності, що функціонує на базі діючих юридичних та економічних законів, і демократичний устрій держави; головними умовами реалізації економічної свободи є наявність приватної власності та встановлення ринкових відносин, що, на відміну від існуючих, розкриває її внутрішній зміст, відображає суттєві властивості й причинно-наслідкові зв'язки в системі економічних відносин (с. 53);

- удосконалено теоретичне положення, згідно з яким в системі управління зеленим розвитком, спрямованого на досягнення екологічної сталості, як базового елемента парадигми сталого розвитку, важливим реформаційним заходом є вдосконалення та розвиток екологічного (еко-ресурсного) оподаткування в напрямку врахуванні ступеню впливу діяльності виробників і споживачів на стан навколишнього середовища (с.156-176);

- удосконалено основні засади концепції управління зеленим розвитком, для чого розроблено стратегічну карту зеленого зростання, яка схематично відображає причинно-наслідкові зв'язки між стратегічними цілями та стратегічними показниками в таких її елементах, як фінансове забезпечення зеленого зростання, соціальне забезпечення зеленого зростання, державне управління та ресурсне забезпечення зеленого зростання, що підтверджує необхідність розширення прав і свобод економічних агентів задля досягнення мети сталого розвитку; (с. 92-113);

- дістало подальшого розвитку узагальнення та систематизація теоретичної спадщини представників лібертаріанства, що дозволило зробити критичний аналіз їх економічних поглядів, виявити переваги та недоліки ідей, політичних гасел і пропонуваніх програм запровадження економічної свободи, що сприятиме виробленню виваженої обґрунтованої стратегії демократизації господарського життя в ході економічних перетворень в Україні (с. 51-63);

- дістало подальшого розвитку науковий погляд на економічну свободу як детермінанту суспільного розвитку, згідно з яким реалізація економічної свободи означає поєднання трьох імперативів – економічного, в основі якого

лежить самостійне визначення цілей та дій суб'єктами ринку; правового, що передбачає закріплення незалежності суб'єктів ринку в певних нормах поведінки; та соціального, який означає врахування ринковими суб'єктами умов розвитку соціуму, а отже поважання прав і свобод інших членів суспільства (с. 33);

- дістало подальшого розвитку теоретичний підхід до розуміння процесу реалізації концепції економічної свободи шляхом встановлення семи ступенів економічної свободи (с. 13).

Як простежується з наукової новизни, розроблені теоретичні та методичні аспекти дослідження забезпечуються їх прикладною реалізацією і націлені на дієвість управління національним господарством, спрямованих на забезпечення сталого розвитку України та регіонів.

4. Теоретична цінність і практична значущість результатів дисертаційної роботи.

Теоретична цінність отриманих у дисертаційній роботі Ю.М.Пилявського результатів полягає в поглибленні теоретичних положень, удосконаленні науково-методичних підходів, розробці науково-прикладних рекомендацій щодо розвитку ринкової економіки в Україні. Саме на їх підставі слід визначати стратегічні пріоритети економічних реформ, які націлені на децентралізацію управління національним господарством, лібералізацією податкової системи та управлінням зеленим розвитком національної економіки.

Практичне значення наукових результатів полягає в тому, що основні теоретичні та методичні положення дисертації є підґрунтям для практичного вдосконалення та підвищення рівня результативності проведення економічних реформ, дієвості управління національним господарством, спрямованих на забезпечення сталого розвитку країни. Здобувачем зроблені пропозиції, які впроваджені в діяльність Агенції регіонального розвитку Закарпатської області, Департаменту економічного та регіонального розвитку, торгівлі, залучення інвестицій, забезпечення виконання державних програм та контролю за їх виконанням Закарпатської обласної державної адміністрації, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», що підтверджено довідками про впровадження результатів.

5. Повнота викладання наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні положення та результати дослідження повністю відображені в наукових публікаціях, а саме: в 12 наукових працях, з яких: 4 – статті в наукових фахових виданнях України (у т.ч. 2 – у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу), 5 – публікації у матеріалах наукових конференцій. У цілому, детальний аналіз дисертаційної роботи та публікацій його результатів дає підстави констатувати ідентичність основних положень і рекомендацій.

У процесі оприлюднення наукових результатів було дотримано вимоги пунктів 9, 11 і 12 Постанови КМУ «Про присудження ступеня доктора філософії», від 06.03.2019 р. № 167, а також Наказу МОН від 23.09.2019 р. № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук», що підтверджує достатність публікацій.

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Аналіз дисертації та наукових публікацій Ю.М.Пилявського, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, дає підстав констатувати недопущення здобувачем порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). Зокрема, дисертація містить посилання на джерела інформації за кожним випадком використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права; відображає прагнення надати достовірну інформацію про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел до кожного розділу і додатків. Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 «Економіка». Обсяг анотації, основного тексту дисертації цілком відповідає встановленим вимогам. Виклад матеріалу роботи здійснено у науковому стилі з дотриманням вимог до структури та логіки дослідження згідно завдань, спрямованих на досягнення визначеної мети. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації».

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, слід зазначити, що деякі його положення є дискусійними та потребують додаткової аргументації.

1. При узагальненні та систематизації теоретичних засад економічної свободи як принципу розвитку ринкової економіки (розділ 1), у дисертації приділено увагу сутності економічної теорії (с. 16-34), історії становлення та розвитку напрямків та ідей лібертаріанства (с. 35-51) та здійснено критичний аналіз економічних поглядів лібертаріанців (с. 51-63). Це дозволило розвинути теоретичні положення, зокрема понятійний апарат з фокусом на подальші дослідження. Разом з тим, з позицій лібертаріанських ідей слід було б надати більш ґрунтовний аналіз існуючих теорій, довести наявність у них прогалин щодо вирішення обраної актуальної проблеми, тим більш що на них сфокусовано увагу в розробленій концепції економічної свободи як методологічного підґрунтя розвитку ринкової економіки (пункт наукової новизни «вперше»).

2. При обґрунтуванні лібералізації податкової системи (підрозділ 3.2, с. 156-176), надано перелік та аналіз нормативно-правових документів. Аналітичний огляд був би більш ґрунтовний з визначенням їх ролі та впливу на податкову систему на загальнодержавному рівні. Актуальним в умовах євроінтеграційних процесів є й порівняльний аналіз нормативно-правових документів України та країн-членів ЄС, навіть з позицій обґрунтування їх подальшого використання як еталонних.

3. У науковому підході до вибору сукупності показників для оцінювання економічної свободи в Україні (підрозділ 2.1.), який базується на аналізі статистики за 2018-2019 роки, запропоновано відбір показників, що стосуються: верховенства права, розміру уряду, регуляторної ефективності, відкритих ринків (табл. 2.1.); надходжень до державного бюджету коштів від приватизації державного майна в Україні (табл. 2.2.), який базується на аналізі статистики за 1992-2018 роки; динаміку розміру мінімального ЄСВ для приватних підприємців за 2016-2019 роки (табл.2.6.). Як бачимо всі вони розрізняються за часовим періодом обраним для дослідження, бажано б було для дослідження обрати єдиний часовий період або більш детально пояснити чому саме такі роки обрано для оцінювання.

5. При формуванні інформаційно-аналітичного підґрунтя забезпечення відкритості ринку (підрозділ 2.3), автор від зворотнього, дослідивши рівень тіньової економіки за усередненими показниками за 1999, 2003, 2006, 2009,

2013 роки (табл. 2.10), що стало підґрунтям для порівняльного аналізу щодо інтегрального показника рівня тіньової економіки в Україні і темпів приросту/зниження рівня реального ВВП (рис. 2.3), однак унеможливило встановлення тенденцій протягом певного періоду, незважаючи на наведені в роботі статистичні дані.

6. При викладенні концепцій сталого розвитку (с.180), зеленої економіки (с. 177, с.183), зеленого зростання (с.190), збалансованої системи (с.190), надано характеристику існуючим наразі в світі моделям зеленої економіки, проте не зазначено країни, які реалізують ту чи іншу модель і не обґрунтовано, яка модель вибудовується в Україні та на яку орієнтована розроблена концепція управління зеленим розвитком (рис. 3.1, с. 176-192).

7. При формулюванні пріоритетних напрямів економічних реформ в Україні як шлях розбудови ринкової економіки (дрозділ 3), зазначено, що «проблему необхідно вирішувати комплексно, вдосконалюючи економічний, правовий та фінансовий механізми» (с. 104), проте слід було б обґрунтувати можливість використання й інших механізмів, зокрема організаційний, комунікаційний, інформаційний та координаційний, характеристику яких також потрібно було навести.

Викладені дискусійні питання та зауваження суттєво не впливають на загальну високу оцінку представленої дисертаційної роботи.

9. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Пилявського Юлія Миколайовича на тему: «Розвиток ринкової економіки в Україні в контексті ідей лібертаріанства» містить оригінальні підходи до розв'язання ряду теоретико-методичних і прикладних завдань, що мають важливе значення для економічної науки. Загальний аналіз роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність, високий науковий рівень і новизну, теоретичне й практичне значення.

Основні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертації, є обґрунтованими та достовірними, отримали апробацію на науково-практичних конференціях різних рівнів, запроваджені у діяльність органів влади, бізнесу, громадських організацій, освітніх закладів. Основні результати дисертаційної роботи знайшли відображення у публікаціях автора.

Зміст дисертації логічно побудований і відповідає встановленій меті. Поставлені наукові завдання вирішені, мету досягнуто. Мова дисертації – лаконічна, термінологічно відповідає сучасним нормам, є коректною та зрозумілою.

Дисертаційна робота відповідає спеціальності 051 «Економіка», за актуальністю, змістом, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю отриманих результатів відповідає вимогам пунктів 9, 11 і 12 Постанови КМУ «Про присудження ступеня доктора філософії», від 06.03.2019 р. № 167, а її автор, Пилявський Юлій Миколайович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
перший проректор
Вищого навчального закладу
«Національна академія управління»

Ірина ШТУЛЕР

